

บทที่ 2

พยานหลักฐาน

2.1 ความหมายของพยานหลักฐาน

ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐาน” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 สรุปสาระสำคัญได้ว่า “พยานหลักฐาน คือ พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องพิสูจน์การกระทำผิดได้”

จากความหมายดังกล่าวพยานหลักฐานต่างๆ จึงหมายถึง สิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้าง ในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ส่วนมากแล้วจะมีคู่ความสองฝ่ายคือ โจทก์และจำเลยทั้งสองฝ่ายต่างก็กล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือแก้ข้อกล่าวหาของตน ข้อเท็จจริงเหล่านี้ย่อมตรงกันหรือขัดแย้งกัน ดังนั้น คู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ โดยนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่างๆ ได้แก่ บุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิด เอกสารต่างๆ ที่ได้กระทำขึ้นโดยชอบหรือมิชอบด้วยกฎหมาย และวัตถุต่าง ๆ ที่คนร้ายใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ซึ่งตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ พยานหลักฐานในการสืบสวนคดีอาญาจึงเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การกระทำผิดของคนร้ายและเพื่อให้ศาลพิจารณาคัดสินชี้ขาด ตามพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่นำเสนอแสดงต่อศาล ความสำคัญของพยานหลักฐานจึงอยู่ที่การยอมรับของศาล หากศาลรับฟังไว้พิจารณาก็ถือว่าพยานมีน้ำหนักรับฟังได้ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการพิจารณาพิพากษาของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิด¹⁰

2.2 ประเภทของพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานอาจแบ่งได้เป็นหลายลักษณะ ในที่นี้ขอแบ่งประเภทของพยานหลักฐานเฉพาะลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ

2.2.1 พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญ

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้ประสบพบเห็นหรือทราบมา

⁹ เข็มชัย ชูดิวงษ์. “คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน”. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณกร. 2543). น.1

¹⁰ พงศ์พัฑฒ์ ฉายาพันธุ์.พ.ต.ท.. “ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม”. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วันใหม่.2537). น.127-129

พยานเอกสาร คือ ข้อความใด ๆ ในเอกสารที่มีการอ้างความหมายของข้อความเป็นพยาน

พยานวัตถุ คือ วัตถุสิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน การอ้างสถานที่ให้ศาลตรวจก็อยู่ในความหมายของพยานวัตถุด้วย

พยานผู้เชี่ยวชาญ คือ บุคคลซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิชาการหรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง และมาเบิกความโดยการให้ความเห็น

การแบ่งพยานหลักฐานตามวิธีนี้เป็นการแบ่งตามวิธีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ซึ่งมีกฎเกณฑ์ต่างกันระหว่างพยานหลักฐานทั้ง 4 ประเภทนี้ วิธีนี้เป็นวิธีการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2.2 พยานชั้นหนึ่งและพยานชั้นสอง

1) พยานชั้นหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานชั้นที่ดีที่สุดในการบรรดาพยานหลักฐานทั้งหลายที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงข้อหนึ่ง

2) พยานชั้นสอง หมายถึง พยานหลักฐานในลำดับรองลงมา

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้เป็นการเปรียบเทียบระหว่างพยานหลักฐานหลายชั้นที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงเดียวกัน มีที่มาจากหลักของกฎหมายอังกฤษที่เรียกว่ากฎแห่งพยานที่ดีที่สุด (Best Evidence Rule) ซึ่งวางหลักว่า คู่กรณีจะต้องนำพยานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์ โดยหลักนี้ทำให้ศาลไม่ยอมรับฟังพยานบอกเล่าถ้ายังมีประจักษ์พยาน ไม่ยอมรับฟังสำเนาของเอกสารถ้ายังมีต้นฉบับ และไม่รับฟังการสืบลายมือในเอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญถ้าตัวผู้เขียนยังมีอยู่ แต่ต่อมาความเห็นของนักกฎหมายก็เปลี่ยนไป จนปัจจุบันกลายเป็นหลักว่าพยานชั้นที่สองให้รับฟังได้ แต่การที่ไม่นำพยานที่ดีที่สุดมาสืบนั้นเป็นเพียงแต่กระทบกระเทือนต่อน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้นเท่านั้น¹¹

ในกฎหมายลักษณะพยานของไทยมีบทบัญญัติหลายมาตราที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับกฎแห่งพยานที่ดีที่สุด เช่น การอ้างพยานเอกสารต้องอ้างต้นฉบับ หรือการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า เป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 85 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 มิได้ห้ามรับฟังพยานชั้นสอง บางกรณีศาลจึงอาจรับฟังพยานชั้นสองได้เท่าที่จำเป็น เช่น พยานชั้นหนึ่งตาย หรือไม่อาจหาตัวได้ เป็นต้น

¹¹ โอสถ โกลิน, "คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน" (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยชนม, 2517), น.4

2.2.3 พยานโดยตรงกับพยานประพฤติเหตุแวดล้อมกรณี

1) พยานโดยตรง (Direct Evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง ดังนั้น ถ้าศาลเชื่อพยานโดยตรง ศาลก็สามารถสรุปได้ว่า ข้อเท็จจริงที่พิพาทกันเป็นดังที่พยานพิสูจน์โดยไม่ต้องค้นคว้าหาเหตุผลสนับสนุนอะไรอีก เช่น ประเด็นพิพาทในคดีมีว่า ก. ใช้มีดแทง ข. หรือไม่ พยานที่เห็น ก.กำลังใช้มีดแทง ข. เป็นพยานโดยตรง ถ้าศาลเชื่อว่าพยานคนนี้พูดจริง ศาลก็สรุปได้เลยว่า ก. แทะ-ข.

2) พยานประพฤติเหตุแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) หรือพยานแวดล้อม นั้น หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งมิได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่ พยานหลักฐานอื่นที่บ่งชี้ว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เช่น คดี มีประเด็นพิพาทว่าเป็น ก. หรือไม่ ค. เป็นพยานเบิกความว่า เวลาเกิดเหตุเห็น ก. วิ่งผ่านไป มือถือมีดซึ่งมีโลหิตสด ๆ และได้ยินเสียงร้องของ ข. ดังนี้ แม้ศาลจะเชื่อว่า ค. พูดจริง ก็ยังไม่อาจสรุปได้ทันทีว่า ก. แทะ ข. เพราะอาจมีความเป็นไปได้แม้จะเป็นส่วนน้อยว่า ก. ถือมีดวิ่งมาในขณะนั้น โดย ก. ไม่ได้แทง ข. และค. เป็นเพียงพยานที่บ่งชี้ว่า ก. น่าจะเป็นคนแทง ข. เท่านั้น ศาลจะต้องพิจารณาพยานปากนี้ร่วมกับพยานอื่น ๆ ว่าเพียงพอหรือไม่ ที่จะสรุปว่า ก. แทะ ข.

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดของข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์กับประเด็นพิพาทในคดี กล่าวคือ ถ้าข้อเท็จจริงใกล้ชิดจนเป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งสืบข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยาน โดยตรง แต่ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยานแวดล้อม สรุปว่าพยานแวดล้อมกรณี คือ พยาน เหตุผลที่จะทำให้ศาลเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ ซึ่งจะต้องมีการใช้เหตุผลอนุมานเอา อีกต่อหนึ่ง

2.2.4 ประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า

1) ประจักษ์พยาน (Eye Witness) หมายถึง พยานบุคคลที่ได้สัมผัส (Perceive) ข้อเท็จจริงที่จะเบิกความมาด้วยตนเอง เช่น แดงเบิกความว่าเห็น ก. แทะ ข. ดังนี้ แดงเป็นประจักษ์พยาน

2) พยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง พยานบุคคลที่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงที่เบิกความมาด้วยตนเอง แต่รับทราบมาจากการบอกเล่าของบุคคลอื่น หรือจากบันทึกที่บุคคลอื่นทำไว้ เช่น คำเบิกความว่า แดงเล่าให้ฟังว่า เห็น ก. แทะ ข. ดังนี้ คำนี้เป็นพยานบอกเล่า

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดระหว่างพยานหลักฐานกับข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์ ถ้าพยานได้สัมผัสข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองก็เป็นประจักษ์พยาน แต่ถ้าพยานมิได้สัมผัสข้อเท็จจริงเอง แต่ทราบมาจากบุคคลอื่น ก็เป็นพยานบอกเล่า

2.3 กฎแห่งพยานหลักฐาน

“การที่พยานหลักฐานจะเป็นที่ยอมรับใช้ในชั้นศาลได้จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการ” การหลีกเลี่ยง หรือปฏิบัติเบี่ยงเบนไปจากกฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการนี้ จะเป็นจุดอ่อนให้ทนายสามารถโต้แย้งในชั้นศาล ทำให้คุณค่าของพยานหลักฐานนั้นสูญเสียไป¹²

กฎข้อที่ 1 “ป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ”

การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจคนแรก (เจ้าหน้าที่ดับเพลิง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่) ไปถึงสถานที่เกิดเหตุจนกระทั่งเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญ (แพทย์, เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน) ทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเสร็จสิ้น

กฎข้อที่ 2 “เก็บพยานหลักฐานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย”

หมายถึงบุคคลที่ทำการเก็บพยานหลักฐานนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจไว้ในการเข้าและเก็บพยานวัตถุต่าง ๆ ในสถานที่เกิดเหตุได้ ตัวอย่างเช่น เป็นพนักงานสอบสวน, เป็นเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานหรือเจ้าหน้าที่วิทยาการตำรวจ เป็นต้น

กฎข้อที่ 3 “กระทำการค้นหาพยานหลักฐานอย่างเหมาะสม”

ผู้ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุจะต้องไม่มองข้ามหรือละเลยพยานวัตถุทุกชิ้น ถ้าสงสัยว่าสิ่งนั้นจะเป็นพยานวัตถุหรือไม่ ให้ทำการเก็บไว้ก่อน พร้อมทั้งระบุรายละเอียดของพยานวัตถุ ตำแหน่งที่พบและบรรจุหีบห่อรักษาไว้อย่างเหมาะสม

กฎข้อที่ 4 “มีลูกโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน โดยตลอด”

หมายความว่าพยานหลักฐานนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของบุคคลหรือหน่วยงาน ตั้งแต่เริ่มเก็บจนกระทั่งแสดงในชั้นศาล โดยไม่ขาดช่วงของการครอบครองเลย ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการครอบครอง เช่น ส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ยังห้องปฏิบัติการจะต้องมีหลักฐานแสดงการรับส่งของกลางนั้น โดยตลอด

เมื่อใดที่มีการนำพยานหลักฐานไปแสดงในชั้นศาลจะต้องมีการตรวจสอบดังนี้

- 1) พยานหลักฐานนั้นเป็นอันเดียวกันที่พบในสถานที่เกิดเหตุ หรือไม่
- 2) สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของพยานหลักฐานนั้น จะต้องไม่เปลี่ยนแปลง และมี

สภาพเหมือนกับตอนที่เก็บจากสถานที่เกิดเหตุ

¹² สันติ สุขวัฒน์.พ.ด.ท., “เอกสารคำสอนวิชาพิสูจน์หลักฐาน 1”.(นครปฐม:ภาควิชาการตำรวจ ส่วนวิชาการสืบสวน โรงเรียนนายร้อยตำรวจ). น.10-12

โดยทั่วไปแล้ว ขั้นตอนการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นศาลสามารถกระทำได้ง่ายโดยบุคคลที่เป็นผู้พบพยานหลักฐานนั้นในสถานที่เกิดเหตุ แต่ในบางกรณีที่มีบุคคล หรือหน่วยงานครอบครองพยานหลักฐานนั้นมากกว่าหนึ่ง เช่น เมื่อนำพยานวัตถุส่งตรวจพิสูจน์ยังห้องปฏิบัติการศาลจะต้องให้แสดงลูกโซ่ของการครอบครองพยานวัตถุ ซึ่งประกอบด้วย

1. การจัดการ (Taking) : กระทำโดยบุคคลผู้เก็บพยานวัตถุ เพื่อจำแนกพยานวัตถุในสถานที่เกิดเหตุ โดยการทำคำนิ ระบุวัน เดือน ปี เวลาที่เก็บ พร้อมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ของพยานวัตถุนั้นจากสถานที่เกิดเหตุจริง

2. การเก็บ (Keeping) : พิสูจน์ให้เห็นว่าการเก็บและครอบครองพยานวัตถุได้กระทำอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนและผิดพลาดขึ้น วิธีการที่ดีที่สุด คือ แสดงให้เห็นว่าพยานวัตถุนั้น ได้ถูกเก็บอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการแยกเก็บและจำกัดให้เกี่ยวข้องกับได้เฉพาะผู้ที่จำเป็นเท่านั้น (ยังมีจำนวนน้อยเท่าไร ยังเป็นการดี)

3. การขนส่ง (Transporting) : การขนส่งพยานวัตถุทุกครั้ง จะต้องมีความรัดกุม และแสดงให้เห็นได้ว่า ไม่เกิดการสับสนกับของกลางหรือพยานวัตถุอื่น ๆ รวมถึงแสดงให้เห็นว่าพยานวัตถุนั้น ได้ถูกบรรจุ หีบห่อ ปิดผนึก และติดลากได้อย่างเหมาะสม ถ้าของกลางนั้นส่งไปทางไปรษณีย์ ก็จะต้องเป็นไปรษณีย์ลงทะเบียน และมีหลักฐานการรับอย่างถูกต้อง

4. การส่งมอบ (Delivering) : เป็นการพิสูจน์ว่าของกลางได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับ (เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญในห้องปฏิบัติการ, แพทย์ หรือหน่วยงานอื่น) อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยมีหลักฐานแสดง วัน เดือน ปี เวลา ที่รับของกลาง, รายละเอียดของของกลาง และให้ผู้รับลงลายมือชื่อ พร้อมทั้ง วัน เวลา ไว้ในสำเนาหนังสือนำส่ง

2.4 คุณค่าของพยานวัตถุ¹³ (Value of Physical Evidence)

2.4.1 พยานวัตถุ เป็นสิ่งที่พิสูจน์ถึงการเกิดขึ้นจริงของคดี หรือเป็นการพิสูจน์ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น

ตัวอย่าง : การพิสูจน์กรณีการข่มขืน สามารถพิสูจน์ได้จากพยานวัตถุซึ่งแสดงถึงการไม่ยินยอมพร้อมใจของฝ่ายหญิง เช่น เสื้อผ้าถูกดึงขาด ร่องรอยการต่อสู้ดิ้นรนของฝ่ายหญิง เป็นต้น

ตัวอย่าง : การพิสูจน์ถึงกรณีวางเพลิง คือการตรวจพบอุปกรณ์ในการวางเพลิง ร่องรอยการลุกไหม้ที่ผิดปกติในสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

¹³ เรื่องเดียวกัน, น.12-13

2.4.2 พยานวัตถุ สามารถเชื่อมโยงผู้ต้องสงสัยให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือกับสถานที่เกิดเหตุ

ตัวอย่าง : ผู้ต้องสงสัยถูกจับกุมในทันทีทันใดหลังจากข่มขืนผู้เสียหายภายในบ้าน ซึ่งภายในบ้านดังกล่าวเลี้ยงแมวไว้ ขนแมวถูกพบที่เสื้อผ้าของผู้ต้องสงสัย - โดยผู้ต้องสงสัยไม่สามารถหาคำอธิบายที่เหมาะสมได้

2.4.3 พยานวัตถุ สามารถชี้ตัวผู้กระทำผิด

ตัวอย่าง : ตรวจพบรอยลายนิ้วมือแฝงติดอยู่ที่ทรัพย์สินที่ถูกคนร้ายรื้อค้นหรือเคลื่อนย้ายในคดีลักทรัพย์ ต่อมาได้ตัวผู้ต้องสงสัยจากการตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องสงสัยตรงกับรอยลายนิ้วมือแฝงที่ตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ ผู้ต้องสงสัยไม่สามารถปฏิเสธการกระทำผิดได้

2.4.4 พยานวัตถุ สามารถป้องกันผู้บริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหาได้

ตัวอย่าง : เด็กกล่าวหาชายผู้หนึ่งว่าได้บังคับให้กินยา จึงทำให้เด็กรู้สึกง่วงซึมและชายผู้นั้นได้ทำร้ายร่างกายเด็ก จากผลการตรวจปีสภาวะและเลือดให้ผล Negative ซึ่งแสดงว่าคำให้การของเด็กนั้นไม่ถูกต้อง จึงเป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ของชายผู้นั้น

2.4.5 พยานวัตถุ สามารถยืนยันคำให้การของผู้เสียหาย

ตัวอย่าง : นักท่องเที่ยวสาวได้เข้าแจ้งตำรวจว่า ตนถูกคนขับรถจักรยานยนต์รับจ้างที่โดยสารไปใช้มีดจี้บังคับและพยายามข่มขืน ระหว่างที่ต่อสู้ขัดขืนมีดได้บาดมือของตน ตำรวจจึงได้ตามจับตัวคนขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง และตรวจพบคราบ โลหิตติดอยู่ที่คอเสื้อของชายดังกล่าว ซึ่งเจ้าตัวปฏิเสธว่าโลหิตดังกล่าวเกิดขึ้นจากการโกนหนวด จากการตรวจโลหิตพบว่า โลหิตดังกล่าวเป็นหมู่เดียวกับผู้เสียหายจึงสามารถยืนยันว่าคำให้การของผู้เสียหายเป็นความจริง

2.4.6 พยานวัตถุ สามารถทำให้เกิดการสารภาพหรือยอมรับการกระทำผิด

ตัวอย่าง : ตำรวจจับผู้ต้องหาขโมยควาย และพบคราบโลหิตติดอยู่ที่เสื้อของผู้ต้องหา โดยผู้ต้องหาให้การว่า โลหิตดังกล่าวเป็นของตน ผลจากการตรวจโลหิตพบว่าโลหิตดังกล่าวเป็นโลหิตของสัตว์จึงทำให้ผู้ต้องหาขอมงาน และยอมรับสารภาพ

2.4.7 พยานวัตถุ สามารถเชื่อถือได้มากกว่าประจักษ์พยาน

ตัวอย่าง : จากการทดลอง พบว่าพยานที่เห็นเหตุการณ์จะมีช่องว่างของการสังเกตเหตุการณ์ของคดี ถ้าบางส่วนบางตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งพยาน ไม่ได้สังเกตเห็น หรือเป็นเหตุการณ์ที่ในความรู้สึกของตนเห็นว่าไม่มีความสำคัญ หรือเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ปกติเขาจะนำความรู้สึกและเหตุผลของตนเองมาเชื่อมต่อเหตุการณ์ที่ขาดหายไปให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ ดังนั้น

ข้อเท็จจริงของคดีจึงถูกเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การของประจักษ์พยานจึงเป็นไปในลักษณะที่เขาเชื่อในสิ่งที่เห็น โดยใช้จิตของตนเป็นหลัก

2.4.8 พยานวัตถุ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีปัญหาในเรื่องการทำสำนวนพยานวัตถุ ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น ศาลจะใช้พยานวัตถุเป็นหลัก เพื่อช่วยตัดสินคดีได้เร็วขึ้น

2.4.9 พยานวัตถุ ซึ่งผ่านการตรวจวิเคราะห์โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยจะเพิ่มความเชื่อถือได้มากขึ้นในชั้นศาล

2.4.10 การไม่มีพยานวัตถุซึ่งจะนำชี้ถึงข้อเท็จจริงในสถานที่เกิดเหตุจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการยุติข้อโต้แย้ง

ตัวอย่าง : ผู้เสียหายในกรณีเพลิงไหม้ซึ่งถูกบริษัทประกันกล่าวหาว่าวางเพลิงเพื่อบริษัทประกันจะได้ไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน แต่จากการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ไม่พบพยานวัตถุที่แสดงถึงการวางเพลิงจึงทำให้ข้อกล่าวหาดังกล่าวยุติลง

2.5 สถานที่ที่จะพบพยานวัตถุ

เมื่อต้องการให้ได้มาซึ่งพยานวัตถุ (รวมทั้งพยานเอกสาร) เรามักนึกถึงสถานที่เกิดเหตุเป็นอันดับแรก ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว พยานวัตถุนั้นมิได้มีอยู่เฉพาะในสภาพที่เกิดเหตุแห่งเดียวเท่านั้น แต่ยังมีแหล่งอื่น ๆ ที่จะพบพยานวัตถุได้อีกด้วยถ้าจะให้สมบูรณ์ครบถ้วนจริง ๆ แล้วจะต้องตรวจหาพยานวัตถุตามแหล่งต่าง ๆ ถึง 3 แห่งด้วยกัน ได้แก่

2.5.1 สถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นสถานที่ที่เกิดเหตุขึ้น และเป็นแหล่งรวมของบรรดาพยานวัตถุส่วนใหญ่ ดังนั้นการจะพบพยานวัตถุตรงสถานที่เกิดเหตุนับเป็นสิ่งสำคัญมาก และต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

2.5.2 ที่ตัวของผู้เสียหาย เป็นอีกแหล่งหนึ่งซึ่งจะมองข้ามไปไม่ได้ เนื่องจากจะมีพยานวัตถุปรากฏอยู่เช่นเดียวกัน เช่น กรณีผู้ถูกอาวุธปืนยิงและมีกระสุนฝังอยู่ในร่างกาย เป็นต้น ถ้าผู้เสียหายถูกนำตัวส่งโรงพยาบาล พยานวัตถุที่สำคัญ จะติดตัวผู้เสียหายไปที่โรงพยาบาลด้วย ฉะนั้นหากค้นหาพยานวัตถุในสถานที่เกิดเหตุแต่เพียงแห่งเดียวจะขาดพยานวัตถุที่สำคัญไปหลายอย่าง ตัวอย่างที่เห็น ได้ชัดเจนอีกกรณีหนึ่งก็คือคดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งพยานวัตถุสำคัญที่จะพิสูจน์ว่ามี การกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะอยู่ที่ตัวผู้เสียหาย การที่เจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้เสียหายไปให้แพทย์ ตรวจสอบหาร่องรอยการ ข่มขืน เช่น คราบอสุจิ เส้นผม เส้นขน ร่องรอยบาดแผลก่อนจะสรุปได้ว่าเกิดเหตุขึ้นจริงหรือไม่ แสดงให้เห็นความสำคัญของพยานวัตถุแหล่งนี้ได้เป็นอย่างดี

2.5.3 ที่ตัวคนร้าย ที่ตัวของผู้ที่กระทำผิดก็มีพยานวัตถุที่จะใช้ประโยชน์ได้เช่นเดียวกับที่ตัวของผู้เสียหาย เพราะหากคนร้ายได้เข้าไปในที่เกิดเหตุแล้ว เขาน่าจะต้องนำสิ่งของบางอย่างติด

ตัวไปจากที่เกิดเหตุด้วย เช่นเดียวกัน สิ่งนี้อาจมีขนาดใหญ่ เช่น ทรัพย์สินจากการโจรกรรม หรือ อาจมีขนาดเล็กมาก ๆ เช่น เศษดิน หิน ทราย เศษแก้ว กระจก ที่ติดไปกับพื้นรองเท้า โดยที่คนร้าย เองก็ไม่วู้ตัวหรือมองไม่เห็น

2.6 การรับฟังพยานหลักฐานซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการอันมิชอบ¹⁴

พยานหลักฐานในคดีอาญาเกิดจากกระบวนการอันมิชอบนี้ มักเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางคดี อันจะทำให้เกิดปัญหาว่าศาลจะรับฟังได้หรือไม่ แยกพิจารณาได้ดังนี้

2.6.1 คำให้การของพยานบุคคลในชั้นสอบสวน หรือพยานหลักฐานที่เกิดจากการจงใจมีคำมั่นสัญญา ชูเจ็ญหลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ นอกจากนี้ คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนซึ่งให้การโดยพนักงานสอบสวนยังมีได้แจ้งข้อหา หรือมิได้เตือนว่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานยังผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาของศาล ก็ถือว่าเป็นคำให้การที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ รับฟังไม่ได้เช่นกัน

2.6.2 พยานหลักฐานที่ค้นหรือยึดมาได้เนื่องจากคำรับสารภาพของผู้ต้องหาที่เกิดขึ้นโดยมิชอบกรณีนี้ศาลของสหรัฐอเมริกาวางหลักว่า พยานหลักฐานเช่นนี้รับฟังไม่ได้ แต่ตามกฎหมายไทยศาลฎีกาวางหลักว่าแม้คำรับสารภาพที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะรับฟังไม่ได้ แต่พยานอื่นที่ได้จากคำรับอันมิชอบนั้น เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้

2.6.3 พยานหลักฐานที่ได้มาด้วยวิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การจับ ค้น หรือควบคุมตัวบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายศาลฎีกาได้วางหลักว่า แม้เจ้าพนักงานผู้ค้น จะมีความผิด และแม้พยานจะได้มาโดยไม่ชอบ แต่คุณค่าในการพิสูจน์ความจริงของพยานก็มีได้ลดลงไป ศาลรับฟังได้

2.6.4 พยานหลักฐานที่ได้จากการล่อให้กระทำผิด ถ้าเป็นความผิดเกี่ยวกับการซื้อขายสิ่งของที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ปืน สลากกินรวบ กรณีเช่นนี้ โอกาสที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับผู้กระทำความผิดมีน้อยมาก หรือมักไม่ได้ของกลาง ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด จึงต้องทำการล่อซื้อ ซึ่งตามปกติศาลจะยอมรับวิธีการเช่นนี้

2.6.5 พยานหลักฐานที่พนักงานอัยการนำสืบ โดยมีได้ผ่านการสอบสวนมาก่อน ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ เนื่องจากพนักงานอัยการมีฐานะเป็นโจทก์ ย่อมมีสิทธิเต็มที่ในการ

¹⁴ เข็มชัย ชุตินวงศ์, "คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน" (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณกร, 2543), น.249-257

นำสืบพยานหลักฐาน และไม่มีกฎหมายบังคับว่าเอกสารที่จะนำสืบในคดีอาญาจะต้องเป็นเอกสาร
ที่ได้มีการสอบสวนและอยู่ในสำนวนการสอบสวนเท่านั้น ศาลจึงรับฟังได้

